

Türk Keneşi Genel Sekreteri, Büyükelçi Halil Akıncı'nın

Kırgızistandaki “Janı Ordo” gazetesi’ne röportajı (türkçe)

1. Sayın Halil Akıncı, bildiğimiz kadarıyla, NATO Merkezinde çalıştığınız zaman Sovyet uzmanı tek Türk vatandaşı sizdiniz. Şu an yönetmiş olduğunuz Türk Konseyinin üye ülkeleri zamanında değişik askeri ve siyasi blokların üyesi oldukları herkese maallüm. Bundan önce askeri örgütte çalışan birisi olarak şu an yönettiğiniz Türk Konseyini dikkate alarak önceki işinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Dediğiniz gibi Brüksel’deki NATO Karargahında Sovyet uzmanı olarak senelerce çalıştım. Orada çalışan çok sayıda yabancı diplomatla Soğuk Savaşın en kritik dönemleri de dahil olmak üzere birlikte mesai yaptım. Öncelikle şunu söyleyeyim NATO aslında güçlü bir askeri yapısı olan siyasi örgüttür. Askeri sonuçları olan kararlar da dahil olmak üzere tüm kararlar siyasi yapıya sahip Kuzey Atlantik Konseyi denilen yapıda oybirliği ile alınır. 1991 yılında kabul edilen yeni stratejik konsept ile uluslararası sistemdeki dönüşümün gereksinimlerine cevap verilmeye çalışılmıştır. Nitekim 1999 ve 2010 tarihlerinde kabul edilen müteakip stratejik konseptlerde de aynı amaç güdülmüştür.

1991 yılında kabul edilen stratejik konseptte güvenliğe daha geniş bir bakış açısından bakma anlayışı ortaya konulmuştur. Bu kapsamda, Avrasya coğrafyasında bağımsızlıklarını kazanan eski Sovyet Cumhuriyetleriyle diyalog ve işbirliği esas tutulmak suretiyle ortaklık mekanizmaları geliştirilmeye başlanmıştır. Bu doğrultuda, 1997 yılında Avrupa-Atlantik Ortaklık Konseyi’ne dönüştürülecek Kuzey Atlantik Konseyi 1991 yılında kurulmuştur. 1998 yılında ise NATO-Rusya Daimi Ortak Konseyi çalışmalarına başlamıştır. Bununla birlikte NATO üyesi Türkiye dışında diğer Üye Ülkelerimiz Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan’ın içinde yer aldıkları “NATO Barış için Ortaklık” mekanizması 1994 yılında tesis edilmiştir. Söz konusu ortaklık mekanizması kapsamında NATO ile Barış İçin Ortaklık Ülkeleri arasında savunma reformları, sivil-askeri ilişkiler ve olağanüstü hallerle mücadele gibi konularda işbirliği sürdürülmektedir.

Keneşin Üye Ülkelerinin NATO ve NATO’nun Barış için Ortaklık Mekanizmaları dışında farklı siyasi ve askeri bloklara dahil oldukları bir gerçektir. Ancak söz konusu üyeliklerin birbirine ters düşmesi gibi bir durum m değildir. Nitekim 60 yılı aşkın bir süredir NATO üyesi olan Türkiye aynı zamanda 2012 yılında Şangay İşbirliği Örgütü’nün diyalog ortaklarından biri olmuştur. Buradaki asıl amaç bölgemizde güvenlik ve istikrarın sağlanmasıdır. Günümüzdeki bölgeselleşme anlayışı farklı örgütlere uyum için dahil olabilmeyi öngörmektedir.

Türk Keneşi mevcut ve potansiyel üyelerini birbirine bağlayan ortak değerler, siyasi ve askeri mülahazalar gözetilmeksizin gücünü tarihten alan değerlerdir. Dolayısıyla bu değerlerin korunması ve geliştirilmesi Türk Keneşi’nin başlıca hedefidir. Hedefe yönelik eylemler de herhangi bir ülkeye ya da oluşuma karşı yürütülmemektedir.

Ben NATO’da farklı kültürlerden gelen kişilerle uluslararası bir platformda çalışma tecrübesi edindim. Bu tecrübemi şimdi Türk Keneşi altında benzer kültürden gelen ve birbirini anlayan,

benzer idealleri olan Türk Cumhuriyetlerinin diplomatlarıyla paylaşıyorum. Senelerdir Avrasya coğrafyasına yönelik çalışan ve Türk Birliğine yürekten inanan biri olarak bu tecrübe paylaşımını ise inanın hiçbir başka işle kıyaslayamam.

2. Zamanında siz Rusyada Türkiye Büyükelçisi görevinde bulunmuştunuz. Bu açıdan Rusya ile Türk Konseyinin arasındaki ilişkiler nasıl olacak? Çünkü Rusya devletine ait olan bir çok Türk halkları vardır. Türk Konseyine Rusyanın da üye olmasına dair her hangi bir planlarınız var mıdır?

Türk Konseyi 2009 yılında Nahçıvan Anlaşmasıyla kurulan ancak egemen devletlerin üye olabileceği Hükümetlerarası bir teşkilattır. Amacı, üye ülkeler, yani Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye, arasındaki siyasi, ekonomik, kültürel, dilsel vs. ilişkileri derinleştirmek, daha ileri bir noktaya taşımaktır. Özbekistan ve Türkmenistan'ın da üye olmaları halinde benzer bir çok taraflı ilişki süreci onlar için de geçerli olacaktır.

Türk Konseyi Türk tarih, kültür ve dil mirasından hareket etmekle birlikte egemen eşitlik ve devletlerin içişlerine müdahale etmeme prensipleri üzerine bina edilmiştir. Benzer şekilde, Türk Konseyi projesi üye ülkelerin başka ülkelerle yapmış oldukları ikili anlaşma ve benzeri hukuki taahhütlerine de saygılıdır. Başka bir ifadeyle, Türk Konseyi herhangi bir ülkeye karşı oluşturulmuş bir birlik değildir. Amacı tarihi bir realitenin sunduğu imkânları tüm üye ülkeleri kapsayacak pratik bir faydaya dönüştürmektir. Hamaset değil somut işbirliği projeleri ekseninde yürümektedir.

Bu noktada, Rusya Türk Konseyi'nin faaliyet gösterdiği coğrafi sahada yer alan önemli ülkelerden biridir. Onun dışında başka önemli sınır komşularımız da bulunmaktadır. Üstelik onların da içinde önemli oranda Türk asıllı halklar yaşamaktadır. Üyelerimiz başta Rusya Federasyonu olmak üzere tüm komşularımızla iyi ilişkiler sürdürmektedir. Ancak daha önce de ifade ettiğim üzere, Türk Konseyi'nin kuruluş maksadı, esas itibarıyla Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu bağımsızlığını kazanan Türk devletleri ve Türkiye arasındaki ilişkilerin çok taraflı bir zeminde geliştirilmesidir. Dolayısıyla Türk Devletleri dışında bir ülkenin örgüte tam üye olması sözkonusu değildir.

3. Türk Konseyi kapsamında Kırgızistanın yeri nedir? Açıklar mısınız?

Türk Keneşi Türk Devletlerinin gönüllü olarak bir araya geldiği, bütünleştiği ilk devletlerarası oluşumdur. Keneşimiz çalışmalarını üye ülkelerin her bakımdan eşitliği esasına göre yürütmektedir. Bu bakımdan devletlerimizin her biri çok önemli, her birinin özel bir konumu var. Kırgızistan Türklüğün, Türk kültürünün en kadim yurtlarından biri olduğu gibi bugün Avrasya coğrafyasının ve Türk bütünleşmesinin çok önemli unsurudur. Hiç kuşkusuz, stratejik jeopolitik konuma, yetişmiş nüfusa ve kendine özgü siyasi deneyime sahip Kırgız Cumhuriyeti olmadan Türk birliği çok eksik olurdu. Bundan sonra da Kırgızistan'ın Türk Keneşinin her alandaki çalışmalarına aktif destek vermesi örgütümüzün gelişmesi ve Avrasya'da hak ettiği yere gelmesi bakımından çok önemlidir.

4. Günümüzde küreselleşme sürecindeyiz. Bu açıdan, sizce Türk dilli ülkelerin geleceği nasıl olacak acaba?

Orta Asya Türk Devletleri bağımsızlıklarının ardından büyük mesafeler katettiler. Bu devletler, geçtiğimiz 20 yıl içinde, bağımsızlıklarını pekiştirirken ekonomik anlamda önemli kazanımlar elde ettiler ve uluslararası arenada tanınan, itibar gören devletler haline geldiler.

Herkesin malumu olduğu üzere, Türkiye de dahil edildiğinde, yaklaşık 5 milyon km²'lik bir coğrafyada 150 milyonluk bir aile olan ve takriben 1,5 trilyon Dolarlık bir Gayri Safi Milli Hasılaya sahip bulunan Türk Devletleri büyük bir ekonomik potansiyele sahiptir. Geniş hidrokarbon yatakları, değerli madenlerce zengin yeraltı kaynakları, hidrolojik potansiyelleri, ulaştırma koridorları açısından sahip oldukları stratejik değerleri, bu ülkeleri küresel siyasi ve ekonomik ilişkiler açısından önemli kılmaktadır. Bu özellikler, Türk devletlerinin dünyaya eklenme süreçleri açısından da büyük önem taşımaktadır.

Geldiğimiz noktada, Türk Devletleri başta BM olmak üzere pek çok uluslararası ve bölgesel teşkilatın önemli üyeleri haline gelmiştir. Yine bu ülkeler kendi toprakları üzerinde dünyanın büyük ekonomik güçleriyle ortak projelere imza atmaktadır.

Bu itibarla, Türk Devletlerinin bulunduğu coğrafyanın geleceğinin parlak olacağı kanaatindeyim. Küreselleşmenin getirdiği etkileşim ve şeffaflaşmanın hem bölgesel hem de Türk Devletleri arasındaki ilişkilerin gelişmesine vesile olacağını düşünüyorum. Yine sözkonusu sürecin bölgenin geçmişte yaşadığı içe kapanmayı dönüştüreceği, çok aktörlü küresel rekabet düzeninin ülkelerimizin kazanımlarını teşvik edeceği kanaatindeyim. Ancak bütün bu kazanımların bütünleşmemiz ve birlik içinde davranmamızla elde edilebileceğini akılda tutmak gerekmektedir.

5. Türkiye Cumhuriyeti uzun yıllardır Avrupa Birliğine tam üye olma gayretindedir. Bence üyeliğe kabul edilmeyebilir. Çünkü Batı Devletleri 60 milyon Türk vatandaşının Avrupa Birliğine girmesini istemez. Bu yüzden Türkiye, sürekli Avrupayı takip etmektense, Asya bölgesindeki Türk dili konuşan kan kardeşlerimizi biriktirmeye çalışsa olmaz mı?

Üyelerimizden Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye üyelik süreci uzun yıllardır devam etmektedir. Biz, Türk Konseyi olarak bu aşamada Türkiye Cumhuriyeti'nin ve diğer üyelerimizden hiçbirinin mevcut uluslararası işbirlikleri pahasına hareket etmek niyetinde değiliz. Tam aksine, üyelerimizin bölgeleriyle ve uluslararası camiayla uyum ve işbirliği içinde olmaları Türk Keneşi'nin uluslararası arenadaki yerini daha da pekiştirecektir. Hem Türkiye'nin, hem de diğer üyelerimizin Türk Keneşi'ni diğer uluslararası işbirliklerine bir alternatif olarak değil, tamamlayıcı bir unsur olarak görmeleri bizi de sevindirecektir.

6. Türk Konseyi, büyük yazarımız Cengiz Aytmatov'un 85.yıldönümünün kutlanmasına büyük önem vermektedir. Bununla ilgili başka ne gibi çalışmalar yürütülmektedir? Aynı zamanda kültür, sanat alanında Türk dilli halkların şerefi olan C.Aytmatov adını taşıyan uluslararası ödülünü oluşturabilir miyiz?

Cengiz Aytmatov Türk edebiyatının, Türk kültürünün, Türk irfanının abideleşmiş ismidir. Hatta bana göre Cengiz Aytmatov 20. yüzyılda Türk halklarının dünyaya hediye ettiği en büyük yazardır. Dünyanın onlarca diline tercüme edilmiş olan kitaplarının her biri birer başyapıttır. Aytmatov'u bizim açımızdan değerli kılan başka bir özelliği de büyük yazarın

Türk halklarının kardeşliğine, Türk bütünleşmesine olan inancıdır. Aytmatov bu inancını ve Türk birliğine yönelik somut fikirlerini birçok kez dile getirmiştir. Mesela 1992 yılında basına verdiği bir demeçte yazar Türk ülkelerinin yeni bir devre adım attıklarını, Türk Rönesans'ının tomurcuk açtığını ifade etmiştir. Evet, o Türk Keneşini göremedi ama bugün biz çalışmalarımızı bir bakıma onun bizlere bıraktığı manevi mirasın ışığında ve gösterdiği hedefler doğrultusunda gerçekleştiriyoruz. Bu bakımdan Cengiz Aytmatov'un 85. doğum yıldönümünün en geniş şekilde kutlanmasına önem veriyoruz. Mesela, 6 Kasım'da ilişkili kuruluşumuz olan Türk Akademisinde "Cengiz Aytmatov ve Bugünün Türk Dünyası" adlı uluslararası bir konferans düzenlenmiştir. Kırgızistan'da düzenlenecek olan uluslararası Cengiz Aytmatov Issık Göl Forumuna da Keneşimiz Genel Sekreter Yardımcıları düzeyinde katılım sağlayacaktır. Ödül konusuna gelince, Keneşimizin Türk dünyasının bilim, kültür ve sanat alanlarındaki seçkin isimlerine verilecek olan Türk Dünyası Ödülüne yönelik çalışmaları var. Bu ödül en yakın zamanda verilmeye başlayacaktır.

7. Niye bugüne kadar sizin Türk Konseyinize dili, medeniyeti yakın olan Özbekistan ile Türkmenistan henüz üye değil?

İlk önce Türklerin uzun tarihlerinde ilk defa ve hiç zorlama olmadan Türk Keneşi çerçevesinde gönüllü olarak bir araya geldiklerini söylemem gerekiyor. Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazandıkları dönemden Türk Keneşi'nin kuruluşuna kadar olan zaman dilimi boyunca gerçekleştirilen Zirveler Süreci'ne Türkmenistan ve Özbekistan tarafından çeşitli düzeylerde iştirak sağlanmıştır. Türk Keneşi'nin kuruluş aşamasında da bu ülkeleri aramızda görmek isterdik. Ancak, malumunuz olduğu üzere, Türkmenistan'ın "daimi tarafsızlık" politikası ve Özbekistan'daki mevcut yönetimin tercihi kapsamında sözkonusu iki ülke henüz Türk Keneşi'nin üyesi değildir. Ancak yakın bir zamanda, bu ülkelerin Keneş'e üye olmasını yürekten diliyoruz. Nitekim biz Çalışma Gruplarına, Bakanlar Toplantılarına ve Devlet Başkanları Zirvelerine Türkmen ve Özbek yetkilileri de davet ediyoruz, etmeye de devam edeceğiz. Davetimize cevaben, Türk Keneşi Üçüncü Devlet Başkanları Zirvesi'ne Türkmenistan Başbakan Yardımcısı Sapardurdi Toilyev de iştirak etmiştir. Bu çerçevede, Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül ve Kazakistan Cumhurbaşkanı Sayın Nursultan Nazarbayev'in onurlandırmalarıyla 2012 yılının Ekim ayında resmi açılışı yapılan Sekratorya binamızda Türk Keneşi, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye bayrak direklerinin yanında iki bayrak direği şimdilik boş bırakılmıştır. Sözkonusu bayrak direkleri, Türkmenistan ve Özbekistan'ın Keneş'e üye olarak katıldıkları güne kadar bu şekilde muhafaza edilecektir. Türk Keneşi olarak Türk birliğinin perçinlenmesi adına o günü özlemle ve inançla beklemekteyiz. Ancak unutmamak gerekir ki Türk Keneşi gönüllü devletlerden oluşan bir örgüttür. Kimse zorla üye yapılmamıştır.

8. Önümüzdeki yıl büyük geçmişe sahip göçebe oyunlarının Kırgızistan'da yapılması planlanmaktadır. Bu bağlamda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır. Neden bu faaliyet Kırgızistanda düzenlenecek?

Bildiğiniz gibi, geçen yüzyıllarda dünyada Olimpiyatlar, FIFA Dünya Kupası, UEFA Avrupa Ligi, UEFA Şampiyonlar Ligi, NHL gibi değişik spor müsabakalar ortaya çıkmıştır. Bu tür müsabakalar bir yandan sporun gelişmesine katkı sağlarken diğer yandan eğlence kaynağına

dönüşmüştür. Savaşçı bir ırk olan Türkler yaşam tarzları gereği öteden beri sporla iç içe olmuşlardır. Bizim dünyaya tanıtılabileceğimiz, sevdirebileceğimiz kökpar, güreş, cirit, at yarışları, dokuz kumalak gibi geleneksel spor dallarımız var. Bunları muhafaza etmek, yaygınlaşmasını sağlamak, gençlerimize sevdirmek ve uluslararası arenaya taşımak çok önemli bir görevidir. Bu bakımdan 2014'te Kırgızistan'da Göçebe Oyunlarının düzenlenmesini çok önemsiyoruz. Böyle bir organizasyonun Türk kültürünün kadim zamanlardan beri devam ettiği ve dipdiri olduğu Kırgızistan'da gerçekleşecek olması elbette ki çok isabetlidir. Biz de Türk Keneşi olarak Göçebe Oyunlarına her türlü desteği vermekteyiz ve vermeye devam edeceğiz.

9. Biz genel olarak Türk dili konuşan ülkeler sayılmamıza rağmen bugüne kadar genel ortak tarihimiz henüz yazılmadı. Bu alanda her hangi bir çalışmalar var mıdır?

Tarihimizin hep başkaları tarafından yazılmış olmasının ve ortak tarihimize şimdiye kadar hiç vurgu yapılmamış olmasının sebep olduğu eksikliklerin Türk Keneşi olarak biz de farkındayız ve bunun giderilmesine yönelik adımları şimdiden atmaya başladık. Ortak tarihimizin özellikle genç nesiller tarafından öğrenilmesi ortak kimlik bilincinin oluşmasına yardımcı olacaktır. Bu düşünceyle, Türk Keneşi'nin danışma organı olan Aksakallar Keneşi'nin 2012 Haziran ayında yaptığı toplantısıyla ilk kez Türk Keneşi gündemine taşınan ortak tarih ve edebiyat ders kitapları yazılması hususu, daha sonra düzenlenen Türk Keneşi Eğitim Bakanları toplantısında da ele alınmış; ayrıca devlet Başkanları Konseyi tarafından da hem Bişkek, hem de Gebele Zirveleri'nde desteklenmiştir. Türk Keneşi, ilişkili kurumlarından Türk Akademisi'yle bu konuda işbirliği yapmaktadır. Yakın zamanda güzel bir çalışmanın ortaya çıkacağına inanıyorum.

10. Türk Konseyinin gelecek çalışma planında neler yer aldığını öğrenebilir miyiz?

Türk Keneşi ekonomi, eğitim, kültür, diaspora, ulaştırma, gümrük gibi pek çok alanda ve güvenlik de dahil dış politika konularında Üye Ülkeleri arasında işbirliğini arttırmak üzere 2009 yılından bu yana var gücüyle çalışmaktadır. Çalışma prensibimiz olarak önce işbirliğinin önündeki engelleri tespit ediyoruz, sonra engellerin fırsata dönüştürmenin yollarını arıyoruz. Yapı olarak, pek çok işbirliği alanında ülke uzmanlarından oluşan çalışma grupları oluşturuyoruz. Uzmanlar tarafından hazırlanan çalışmalar ilgili Bakanların Toplantılarında ele alınıyor. En son olarak, tüm kararlar Türk Keneşi Zirvelerinde Sayın Cumhurbaşkanlarının onayına sunuluyor. Devlet başkanlarından alınan talimatlar da ilgili yetkili makamlarca hayata geçiriliyor. Ayrıca Danışma Kurulumuz olan Aksakallar Keneşi sıklıkla toplanıyor ve ilişkili kurumlarımız olan TÜRKPA, TÜRKSOY, Türk İş Konseyi ile işbirliği süreçleri devam ettiriliyor. Aynı zamanda uluslararası örgüt olarak kurulacak Türk Akademisi ve Türk Kültür ve Miras Vakfı'nın kurucu anlaşmalarının onaylanma süreçleri Üye Ülkelerimizde devam ediyor. Bu açıdan yapımız bir makinanın çarkları gibi işliyor.

Bununla birlikte uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliği yapıyoruz. 2012 Ekim ayından itibaren Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne gözlemci üyeyiz. BM Genel Kurulu ve İslam İşbirliği Örgütü nezdinden gözlemcilik statüsü edinimine yönelik müzakereler de devam ediyor.

2012 yılının Ağustos ayında Gebele’de gerçekleştirilen Devlet Başkanları Zirve’si sonrasında Sayın Cumhurbaşkanlarının talimatları doğrultusunda turizm alanında da bir işbirliği süreci başlatıyoruz. Bu çerçevede, Turizm Çalışma Grubu 2013 yılının Aralık ayında toplanacaktır. Türk Keneşi Turizm Bakanları Toplantısı ise Nisan ayında ana teması turizm işbirliği olan Dördüncü Devlet Başkanları Zirvesi’nden önce gerçekleştirilecektir. Bunula birlikte, bölgesel ve uluslararası turizm sergilerine ortak katılım sağlanması da turizm alanında işbirliği kapsamında öngörülmektedir.

Önümüzdeki dönemde ekonomi, diaspora, ulaştırma-gümrük ve kültür-egitim alanlarında çalışmalarımızı devam ettireceğiz. Bu çerçevede Üye Ülke Ulaştırma Bakanlıkları Eşgüdüm Toplantısı 2013 Aralık ayında İstanbul’da düzenlenecektir. Öğrenci ve Akademisyen Değişim Programlarının da uygulanacağı Türk Üniversiteler Birliği kurucu belgesi ise Türk Keneşi Eğitim Bakanları ile Türkiye Yükseköğretim Kurulu Başkanı’nın da iştirak edeceği 2013 Kasım sonunda düzenlenecek toplantıda kabul edilecektir. Önümüzdeki dönemde Ekonomi Bakanları Toplantısı Kırgızistan’da, Gümrük Başkanları Toplantısı ise Kazakistan’da gerçekleştirilecektir. Öte yandan, Üye Ülkelerin Genç Diplomatlarının biraraya getirileceği Eğitim Programı Türkiye’de düzenlenecektir. Üye Ülkelerimizin resmi dış politika araştırma kurumları arasında da yeni bir işbirliği süreci başlatılması da gündemimizdedir.

Bunula birlikte, Üye Ülke diasporaları arasında işbirliğinin artırılması yönündeki çabalarımıza ilave olarak bu alanda bölgesel teşkilatların kurulması için de çalışmalarımız devam etmektedir.

Netice itibarıyla, Türk Keneşi önümüzdeki dönem ve dönemlerde de Türk Birliğinin sağlamlaştırılması adına her alanda çalışmalarını sürdürecektir.